

บทความวิจัย

THE WEAPONS OF NORA KAEK MASTER

อาวุธของพ่อโนราแขก

ARNON WENPHET (อานนท์ หวานเพ็ชร)*

วันที่รับบทความ 24 เมษายน 2565

วันที่แก้ไขบทความ 29 พฤศจิกายน 2565

วันที่ตอบรับบทความ 19 ธันวาคม 2565

บทคัดย่อ

“โนราแขก” ภาษาท้องถิ่นเรียกว่า โนราควน เป็นการแสดงโนราเฉพาะพื้นถิ่นในเขตสามจังหวัดชายแดนภาคใต้และบางพื้นที่ทางตอนบนของประเทศไทยในรัฐกลันตัน และตรังกานู การแสดงโนราแขกหรือโนราควนนั้นมีการผสมระหว่างการแสดงโนราทางภาคใต้และการแสดงมะโย่งในเขตพื้นที่ปัตตานี ซึ่งจะปรากฏเด่นชัดทางเครื่องแต่งกาย ภาษาที่ใช้ในการแสดง และอาวุธประกอบการแสดงของพ่อโนราและนายพราน การแสดงของโนราแขกจะแบ่งช่วงการแสดงเป็น 3 ช่วง ได้แก่ 1) ช่วงเบิกโรง 2) การรำนั่งของพ่อโนราและรำเกี้ยว และ 3) การรำทำบทกับนายพราน ทั้งสามช่วงการแสดงจะปรากฏอาวุธประจำกายของพ่อโนราคือพระขรรค์และมัตหวายส่วนของนายพรานคือมีดครกและหน้าพราน ลักษณะสำคัญของพระขรรค์คือจะใช้สำหรับประกอบพิธีกรรมของพ่อโนราหรือตัวนายโรงเท่านั้น ได้แก่การประกอบพิธีกรรมรักษาโรคทางผิวหนังโดยมีชื่อเรียกว่า “เสน” จึงมีการรักษาเสนด้วยการเหยียบเสนตามความเชื่อของการแสดงโนรา ส่วนมัตหวายใช้สำหรับการรำทำบทกับนายพราน อาวุธประจำตัวของนายพรานคือมีดครก จะใช้สำหรับรำทำบทกับพ่อโนรา ซึ่งลักษณะพิเศษของอาวุธประจำกายของพ่อโนราคือการนำอุปกรณ์ของการแสดงมะโย่งมารวมประกอบกับ

* อาจารย์ประจำสาขานาฏศิลป์ไทย วิทยาลัยการฝึกหัดครู มหาวิทยาลัยการฝึกหัดครู,

E.mail: wenphetarnon@Gmail.com.

Lecturer, Dance Education, College of Teacher Education, Phranakhon Rajabhat University.

การแสดงโนราและแบ่งขั้นตอนการใช้ได้อย่างชัดเจน ซึ่งเป็นรูปแบบเฉพาะของการแสดงโนราแชกที่เป็นอัตลักษณ์อย่างหนึ่ง

คำสำคัญ: อาวุธ / พอโนราแชก

Abstract

“Nora Kaek” is known as Nora Kuan in a local language. Nora Kaek performance is mainly performed in the three southern provinces of Thailand and some upper parts of Malaysia, such as Kelantan and Terengganu states. It is a combination of south Nora performance and the Mayong performance found in Pattani province. The salient components of Nora Kaek are the costumes, the language used, and the weapons of the master and the Nai Pran (a hunter role). The show can be divided into three parts: 1. Berk Rong (Opening), 2. Sitting dance and Ram Keaw by the Nora Master, and 3. Tambot with Nai Pran dance. The weapons used by the master are Phra Khan (a royal sword) and Mud Wai (a bunch of rattan sticks). Additionally, the weapons used by the Nai Pran are Mid Krok (a Perak knife) and Nah Pran (a wooden bolt). The Phra Khan could be used by the master of the troupe. It is a tool used in healing rites ceremonies to recover skin diseases. The ceremony is called “Sen”. Moreover, Mud Wai and Mid Krok are used in Tam Bot dance. The unique aspect of the Nora weapons is the integration of Mayong prop and Nora dance which systematically combined into Nora Kaek performance.

Keywords: Weapons / Nora Kaek Master

บทนำ

โนราแขกเป็นศิลปะการแสดงอย่างหนึ่งส่วนใหญ่มักจะปรากฏการร่ายรำอยู่ในพื้นที่เขตสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ประกอบไปด้วยจังหวัดยะลา ปัตตานี และนราธิวาส (ณัฐพงษ์ บุญพรหม, 2560) สอดคล้องกับ ครี้น มณีโชติ (2542: 3926) และ อนันต์ วัฒนานิก (2529: 77) กล่าวว่าคณะโนราที่นิยมแสดงในเขตจังหวัดปัตตานี ยะลา นราธิวาส ตลอดจนประเทศมาเลเซีย นิยมเรียกตนเองว่า “โนราแขก” หรือ “โนราควน” เหตุที่เรียกว่าโนราแขก สันนิษฐานว่าน่าจะเรียกตามลักษณะการแสดงในระยะหลังที่ใช้ภาษาไทยและภาษามลายูในการขับร้อง อีกประการหนึ่ง การแสดงโนราแขกจะมีชื่อเรียกอย่างหนึ่งตามภาษาท้องถิ่นว่า โนราควน สอดคล้องกับ ธรรมนิตย์ นิคมรัตน์ (2543: 82) ได้กล่าวไว้ว่า คำว่า “โนราควน” เป็นคำที่ประชาชนในเขตภาคใต้เห็นว่า โนราจากจังหวัดนราธิวาสอาจจะอยู่ไกลการคมนาคมในอดีตหรืออยู่ตามชนบทมากกว่า จึงเรียกว่า โนราควน และเปลี่ยนชื่อมาเป็นโนราแขกในยุคปัจจุบัน

การแสดงโนราแขกในเขตพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีลักษณะโดดเด่นทางองค์ประกอบ การแสดงหลายประการ ซึ่งจะมีความแตกต่างจากการแสดงโนราในเขตพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราช พัทลุง และสงขลา เช่น เครื่องแต่งกาย เครื่องดนตรี บทร้อง ท่ารำ และภาษาที่ใช้ในการแสดง อีกประการหนึ่งซึ่งมีความสำคัญและมีลักษณะเฉพาะตามรูปแบบของการแสดงโนราแขกคือ อุปกรณ์ การแสดงของพ่อโนราแขก โดยบทความนี้ผู้เขียนบทความจะนำเสนอเกี่ยวกับอาวุธของพ่อโนราแขกที่ใช้ในการแสดงโนราแขก ซึ่งมีลักษณะของอุปกรณ์การแสดง รูปแบบและกลวิธีการใช้ที่น่าสนใจตามแบบแผนของการแสดงโนราแขก อีกทั้งเพื่อศึกษาบทบาทการแสดงของพ่อโนราแขกขณะกำลังแสดง โดยใช้อาวุธประจำกาย

จากการศึกษาข้อมูลเบื้องต้นพบว่าการแสดงโนราแขกในปัจจุบันขาดการสืบทอดจาก บุตรหลานและความนิยมลดลงอย่างรวดเร็ว บทความฉบับนี้จึงเป็นอีกแนวทางหนึ่งในการอนุรักษ์และ เพื่อเป็นการเก็บข้อมูลเอกสารทางวิชาการเกี่ยวกับการแสดงโนราแขก เพื่อดำรงไว้และสืบสาน การแสดงโนราแขกให้คงอยู่กับปลายด้ามขวานของไทยสืบไป

วัตถุประสงค์

1. ศึกษาบทบาทการแสดงของพ่อโนราแขก
2. เพื่อศึกษาอาวุธของพ่อโนราแขกที่ใช้ในการแสดงโนราแขก

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาเรื่องอาวุธของพ่อโนราแขกใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเป็นการพรรณนาวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสารงานวิชาการภาคทฤษฎีและจากการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อหาข้อเท็จจริง จากนั้นนำข้อมูลที่ได้มาเรียบเรียงจำแนกแยกเป็นหมวดหมู่เพื่อหาผลการวิจัยโดยมีวิธีการศึกษาดังนี้

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1 การสืบค้นและเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารทางวิชาการ ได้แก่หนังสือต่าง ๆ ทั้งตำราและบทความทางวิชาการ รวมไปถึงวิทยานิพนธ์และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการแสดงโนราแขกจากสถานที่วิทยบริการต่าง ๆ เช่น กองจดหมายเหตุแห่งชาติ กรุงเทพมหานคร หอสมุดคณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสำนักวิทยบริการ สถาบันราชภัฏสงขลา เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา และความสำคัญของการแสดงโนราแขก

1.2 การลงพื้นที่ภาคสนาม โดยมีการสังเกตการณ์การแสดง พร้อมทั้งจัดบันทึกการถ่ายภาพ การบันทึกภาพเคลื่อนไหวและการสัมภาษณ์

- การสังเกตการณ์แสดงของโนราแขกในเขตพื้นที่จังหวัดนราธิวาส และการศึกษาวิทัศน์การแสดงโนราแขกจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในระบบออนไลน์ โดยจะศึกษาอาวุธของพ่อโนราแขกในการแสดงโนราแขก

- การสัมภาษณ์นักวิชาการและศิลปินนักแสดงโนราแขก โดยใช้แบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและขั้นตอนการแสดงโนราแขก รวมไปถึงอาวุธที่ใช้ในการแสดงโนราแขกของพ่อโนราและองค์ประกอบอื่น ๆ ที่เป็นประโยชน์แก่งานวิจัย

- การสัมภาษณ์ด้วยวิธีออนไลน์ เนื่องจากสถานการณ์โรคระบาดโควิด-19 ผู้เขียนบทความได้โทรสัมภาษณ์และ Video Conference กับผู้แสดงโนราแขก

2. ขอบเขตของการศึกษา

บทความฉบับนี้ ผู้เขียนบทความจะศึกษาเฉพาะบทบาทการแสดงของพ่อโนราและอาวุธของพ่อโนราแขก โดยมีพื้นที่ศึกษาคือจังหวัดนราธิวาส คณะโนราที่จะศึกษาในครั้งนี้คือ โนราแขกคณะผ่องพี่น้อง หมู่บ้านเชิงเขา ตำบลปะลุกลาสาเมา อำเภอบาเจาะ จังหวัดนราธิวาส มีระยะเวลาในการศึกษาช่วงเดือนเมษายน – พฤษภาคม ของทุกปีเนื่องจากช่วงเวลาดังกล่าวเป็นช่วงที่โนราแขกคณะผ่องพี่น้อง จังหวัดนราธิวาสมีการแสดงโนราเพื่อประกอบพิธีกรรมโนราลงครุมากที่สุดเพื่อความสะดวกต่อการเก็บข้อมูลภาคสนาม

3. การวิเคราะห์ข้อมูล นำข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์แสดงมาตรวจสอบกับข้อมูลเอกสารและข้อมูลสัมภาษณ์เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลให้ตรงตามวัตถุประสงค์

3.1 การศึกษาประวัติความเป็นมาของการแสดงโนราแขก ในภาคใต้ตอนล่างในเขต จังหวัดปัตตานี ยะลา และนราธิวาส ที่ได้จากการข้อมูลทางเอกสารตำราทางวิชาการและการสัมภาษณ์ศิลปินผู้แสดงโนราแขก

3.2 การศึกษาอาวุธของพ่อโนราแขกที่ใช้ในการแสดงโนราแขก ซึ่งได้ข้อมูลจาก เอกสารตำราทางวิชาการ อีกทั้งจากการศึกษาวิถีทัศน์ การสังเกตการณ์แสดงและการสัมภาษณ์ศิลปินผู้แสดงโนราแขก

4. อุปกรณ์ที่ใช้ในการวิจัย

4.1 อุปกรณ์อิเล็กทรอนิกส์ ได้แก่ โทรศัพท์สมาร์ทโฟน คอมพิวเตอร์พกพา กล้องบันทึกภาพนิ่งและบันทึกภาพเคลื่อนไหว

4.2 อุปกรณ์อื่น ๆ เช่น สมุดจดบันทึก เครื่องเขียนต่าง ๆ และแบบสัมภาษณ์

ผลการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่าการแสดงโนราแขก (Mernora) เป็น “ละคร” ชนิดหนึ่ง ซึ่งเป็น ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน โดยมีวัตถุประสงค์ของการแสดง คือเพื่อประกอบพิธีกรรมและเพื่อความบันเทิง ใช้ภาษามลายูปัตตานีในการขับร้องและเจรจาหรือตลกกลอน เครื่องดนตรีประกอบการแสดง ได้แก่ เครื่องดนตรีที่ได้รับอิทธิพลจากมลายู-ชวา เช่น กลองสองหน้า ฆ้อง ปี่ชวา นิยม จัดการแสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองดังกล่าวในพื้นที่จังหวัดปัตตานี นราธิวาส ยะลา และบางพื้นที่ใกล้เคียง กันเช่นจังหวัดสงขลา และในเขตเหนือของประเทศมาเลเซีย เช่น รัฐกลันตัน ตรังกานุ และเคดะห์ (เจษฎา เนตรพลับ และวีรชาติ เปรมานนท์, 2559: 4)

การแสดงโนราแขกมีขั้นตอนการแสดงแบ่งออกเป็น 3 ช่วง ได้แก่ 1) ช่วงการเบิกโรง 2) การรำนั่งของพ่อโนราและการรำเกี่ยว 3) การรำกับนายพราน ทุกขั้นตอนการแสดงจะปรากฏบทบาทของพ่อโนราอยู่ทุกขั้นตอน เนื่องจากพ่อโนราจะต้องเป็นผู้ประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ และบริหารระบบขั้นตอนการแสดงอยู่ภายในโรงโนราทั้งหมด คนในคณะจึงเรียกพ่อโนราว่า “นายโรง” (อิม หน่อแก้ว, พฤษภาคม, 2562: สัมภาษณ์)

บทบาทของพ่อโนราที่สำคัญเริ่มตั้งแต่ช่วงที่ 1 คือช่วงเบิกโรง ก่อนจะเริ่มทำพิธีเบิกโรงโนรา พ่อโนราจะเดินนำหน้านักแสดงทุกคนโดยถือข่มเทริดประจำคณะ 1 ข่ม จากนั้นจัดรูป 16 ดอกนั่งลง บริเวณคาถาตรงทางเข้าโรงโนราซึ่งเป็นทางทิศตะวันออกของโรงโนราเพื่อทำพิธีเข้าโรงโนรา พ่อโนราจะเข้าโรงโนราเป็นคนแรกพร้อมกับการบริการคาถาโปรยข้าวสารทั่วโรงโนรา จากนั้นจึงเริ่มประกอบพิธีเบิกเครื่องดนตรี โดยผู้แสดงทั้งหมดจะมารวมตัวกันแล้วนั่งล้อมกันเป็นครึ่งวงกลมหันหน้าไปหาพาลัย มีพ่อโนราเป็นผู้ทำพิธีเบิกเครื่องดนตรีซึ่งจะนั่งตรงกลางโรงโนราโดยหันหน้าไปทางพาลัย

เช่นเดียวกัน จากนั้นพ่อโนราจะถือหมาก 1 คำ เทียน 1 เล่ม เหน็บพระขรรค์ไว้ที่สะเอวด้านซ้ายแล้วนำ
ทับมาไว้บนตัก โดยพ่อโนราจะบริกรรมคาถาใส่ไว้ในหมากคำ จากนั้นนักดนตรีทุกคนจะอยู่ในความ
สงบนิ่งสักครู่หนึ่งเพื่อเตรียมความพร้อม บรรเลงเปิกเครื่องดนตรี เมื่อพ่อโนราบริกรรมคาถาเสร็จก็จะ
ซัดหมากลงไปบนตัก เครื่องดนตรีทุกชิ้นจะบรรเลงเสียงดังกระหึ่มโดยพร้อมเพรียงกันโดยใช้เพลง
ตาโป๊ะมะโย่ง เมื่อบรรเลงไปสักระยะหนึ่งก็จะหยุดบรรเลงแล้วจะเข้าพิธีกรรมทางด้านการแสดงต่อไป
ดังภาพประกอบที่ 1

ภาพที่ 1 การเปิกโรงโนราแขก

ที่มา: อานนท์ หวานเพ็ชร, 2562

จากการสังเกตการแสดงในช่วงเปิกโรงนั้น ผู้วิจัยพบว่าพ่อโนราจะต้องเป็นผู้กำหนดเวลา
ในการเปิกโรงหรือการร้องบทประกาศราชครู เมื่อร้องบทประกาศราชครูจบลง พ่อโนราจะแต่งตัว
กลางโรงโนรา ดังภาพประกอบที่ 2

ภาพที่ 2 พ่อโนราแต่งตัวกลางโรงโนรา

ที่มา : อานนท์ หวานเพ็ชร, 2562

ระหว่างที่พ่อโนรากำลังแต่งตัวนั้น นักดนตรีจะบรรเลงเพลง 12 ราชา ไปเรื่อย ๆ รอจนกว่าพ่อโนราจะแต่งตัวเสร็จ เมื่อพ่อโนราแต่งตัวเสร็จจะมานั่งพนักรหรือแทนไม้ไผ่กลางโรงโนรา โดยหันหน้าไปยังพาลัย (บริเวณเครื่องตั้งเครื่องสังเวและสาดหัวหมอน) สาดหัวหมอนคือ การนำหมอนขนาดเล็กลักษณะสี่เหลี่ยมมาห้อยด้วยเชือกสำหรับวางหน้ากานายพราน หมาก พลุ ดอกไม้ เล็บ หรือเครื่องรางของขลังต่าง ๆ ทางเจ้าของคณะนับถือหรือทางเจ้าภาพนับถือ

จากการสังเกตการแสดงในช่วงการเปิดโรงผู้วิจัยพบว่าจะปรากฏอาวูเพียงอย่างเดียวที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมคือ พระขรรค์ของพ่อโนรา ซึ่งจะเหน็บอยู่ที่ตัวนายโรงตลอดการประกอบพิธีกรรมช่วงเปิดโรง ช่วงที่ 2 การรำนั่งและการรำเกี่ยว ในกระบวนการรำนั่งและการรำเกี่ยวในช่วงที่ 2 นี้จะปรากฏเฉพาะแต่กระบวนการรำและการร้องบท ไม่ปรากฏการอุปกรณ์ในการแสดงชนิดใดเลย ดังภาพประกอบที่ 3

ภาพที่ 3 การรำนั่งของการแสดงโนราแขก

ที่มา: อานนท์ หวานเพชร, 2562

ช่วงต่อไปคือช่วงที่ 3 การทำบทกับนายพรานจะเป็นการแสดงเฉพาะพ่อโนราหรือตัวนายโรงกับนายพราน 1-2 คน ขั้นตอนการทำบทกับนายพราน เริ่มจากพ่อโนราจะนำมัดหวายซึ่งเสียบหรือห้อยอยู่บริเวณขาตั้งซ้อง อย่างไรก็ตาม พ่อโนราจะนำพระขรรค์มาเหน็บไว้ที่สะเอวด้านซ้ายด้วยเชือกกันจากการสัมผัสพ่อโนรา ท่านกล่าวว่า จะเหน็บพระขรรค์หรือไม่เหน็บก็ได้ แต่ขั้นตอนนี้ต้องใช้ด้ามมัดหวายมาใช้ในการจับชอกก่อนจะเริ่มการขับปาดง เมื่อพ่อโนรานำมัดหวายมาแล้ว พ่อโนราจะกลับปาดงด้วยท่าเทพพนมตรงหน้าบริเวณนักดนตรีสี่ซอก โดยมีลักษณะมือซ้ายถือด้ามมัดหวายซึ่งจะเอาปลายหวายตั้งบนหน้าขาของพ่อโนรา ดังภาพประกอบที่ 4

ภาพที่ 4 การขับซอ (ปาดง)

ที่มา: อานนท์ หวานเพชร, 2562

จากนั้นจึงขับบทปาดงซึ่งเป็นภาษามลายูท้องถิ่น เมื่อพ่อโนราครองบทปาดงจบลง ตัวนายพรานจะหยิบมีดครกซึ่งตั้งอยู่บนพาลัยของโรงโนรามานำขึ้นไว้บริเวณใต้รักแร้ของตนดังภาพประกอบที่ 5

ภาพที่ 5 การแสดงนายพรานของโนราแขก

ที่มา : อานนท์ หวานเพชร, 2562

ขั้นตอนการแสดงในช่วงที่ 3 การทำบทกับนายพราน ผู้วิจัยพบว่าขั้นตอนการแสดงในช่วงที่ 3 จะปรากฏอุปกรณ์การแสดงของพ่อโนราและนายพรานซึ่งมีลักษณะต่างจากโนราทั่วไป อีกทั้งมีวิธีการใช้อย่างน่าสนใจ จากการสังเกตการณ์แสดงโนราแขกอุปกรณ์ที่สำคัญในการใช้ประกอบการแสดงจะปรากฏอยู่ในช่วงที่ 3 คือการทำบทกับนายพรานซึ่งจะแสดงในช่วงสุดท้ายของการแสดงโนราแขกทุกคืน อุปกรณ์การแสดงของพ่อโนราแขกจะปรากฏอยู่ 2 อย่าง คือ พระขรรค์ และมัดหวาย ซึ่งทั้งสองอุปกรณ์การแสดงมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

1. **พระขรรค์** เป็นอุปกรณ์ที่สำคัญของพ่อโนราหรือผู้ที่เป็นนายโรง โดยจะใช้พระขรรค์ในการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ในการแสดงโนราละคร เช่น พิธีกรรมการตัดเหมย (แก้สิ้นบน) พิธีกรรมการเหยียบเสน (โรคผิวหนังชนิดหนึ่ง) เป็นต้น พระขรรค์ของโนราแขกคณะผ่องพี่น้อง จังหวัดนราธิวาส จะมีอยู่ 2 แบบที่เด่นชัด ได้แก่ แบบที่ 1 มีลักษณะด้ามจับสีเขียว ปลายของพระขรรค์เป็นสีแดง ซึ่งมีลักษณะเหมือนกับพระขรรค์ของโนราภาคใต้ตอนบน แบบที่ 2 มีลักษณะปลายพระขรรค์สีแดงอมส้ม ด้ามจับแกะสลักลวดลายต่าง ๆ ผูกด้วยด้ายมงคลห้อยระย้า พระขรรค์ทั้ง 2 แบบ ส่วนใหญ่ทำจากไม้ขนุน หรือไม้รัก มีขนาดความยาวประมาณ 45-50 เซนติเมตร บางครั้งพ่อโนราอาจใช้เป็นอาวุธในเรื่อง พระขรรค์ที่ใช้ในการประกอบพิธีกรรมของการแสดงโนราคณะผ่องพี่น้องจะมี 4 แบบ ดังปรากฏในรูปภาพ ซึ่งการใช้พระขรรค์แต่ละแบบขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของพ่อโนรา โดยสามารถใช้ในการแสดงโนราแขกได้ทุกโอกาสทุกขั้นตอน

ภาพที่ 6 พระขรรค์

ที่มา: อานนท์ หวานเพชร, 2562

2. **มัดหวาย** เป็นอุปกรณ์ที่ทำจากหวาย โดยนำหวายประมาณ 4-5 เส้น มีความยาวประมาณ 120 เซนติเมตรมาพับกึ่งกลางนำมาผูกรวบไว้ด้วยและเชือกที่แข็งแรงสีขาวไว้สำหรับเป็นด้ามจับ ห่างจากข้อพับประมาณ 10 เซนติเมตร มีความยาวเมื่อพับกึ่งกลางอยู่ที่ประมาณ 60 เซนติเมตร เป็นอาวุธอีกอย่างหนึ่งของพ่อโนราหรือนายโรง มัดหวายนี้เป็นอุปกรณ์การแสดงของพ่อโนราใช้แสดงกับนายพรานเท่านั้น เพราะก่อนแสดงจะต้องบริกรรมคาถาประกอบการใช้มัดหวาย ก่อนแสดงจะแขวนมัดหวายไว้ที่ราวไม้ของห้องด้านมุขขวาของโรงโนรา เมื่อถึงขั้นตอนการแสดงพ่อโนราจะเดินไปหยิบมาใช้แสดง

ภาพที่ 7 มัดหวาย

ที่มา: อานนท์ หวานเพชร, 2562

จากการสังเกตการแสดงของโนราแขกประกอบกับการใช้อุปกรณ์ทำการแสดงของพ่อโนราแขก ผู้วิจัยพบว่า การใช้อุปกรณ์ทั้งสองอย่างมีความสำคัญและมีเอกลักษณ์มีรูปแบบเฉพาะของการแสดงโนราแขก ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. การใช้มัดหวาย

ด้ามมัดหวายเป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดงของพ่อโนราแขก ใช้เป็นอาวุธประจำกายของพ่อโนรา ลักษณะของการใช้งานจะใช้ในขั้นตอนการแสดงร่วมกับนายพรานในช่วงสุดท้ายของการแสดง เป็นการทำบทร่วมกันระหว่างพ่อโนราและตัวนายพราน 1-2 คน เป็นอุปกรณ์แสดงให้เห็นถึงความมีอำนาจ ความสง่างาม น่าเกรงขามเปรียบเหมือนพญาหรือองค์กษัตริย์ โดยพ่อโนราจะยืนตรงอาจจะแยกเท้าเล็กน้อยหรือเท้าชิดก็ได้ ใช้มือข้างใดข้างหนึ่งเท้าเอาไว้ มืออีกข้างหนึ่งกำมัดหวายไว้ กดปลายมัดหวายเข้าหาสะเอวของตนเองดังภาพประกอบที่ 3 วิธีใช้ด้ามมัดหวายคือการตีมัดหวายบนหน้าขาของตนเองให้เกิดเสียงดัง แสดงอารมณ์โกรธของพ่อโนรา หรือ การตีมัดหวายบนตัวหรือขาของนายพราน เมื่อนายพรานถูกตีก็จะกระโดดหรือแสดงอาการปฏิกิริยาสะดุ้งตกใจ ทำให้ผู้ชมหัวเราะเพลิดเพลีนขณะชมการแสดง

ภาพที่ 8 การใช้มัดหวายของพ่อโนราแขกและการใช้มัดครกของนายพราน

ที่มา : อานนท์ หวานเพ็ชร, 2562

2. การใช้พระขรรค์

การใช้พระขรรค์ของพ่อโนราแขกจะปรากฏให้เห็นในช่วงการประกอบพิธีกรรมในพิธีกรรมโนราโรงครูหรือพิธีกรรมต่าง ๆ ทั้งหมดในโรงโนรา พ่อโนราจะใช้พระขรรค์ในการประกอบพิธีกรรม เช่น การรำของพ่อโนรา พ่อโนราจะเหินบพระขรรค์ไว้กับตัวตลอดขณะแสดง ดังภาพประกอบที่ 3 การทำน้ำมนต์ การตัดเสน (โรคผิวหนังมีลักษณะคล้ายกับปานมีสีแดง สีเขียว สีดำ ขึ้นตามผิวหนังร่างกายของคนเราภาษาท้องถิ่นในภาคใต้ทั่วไปเรียกว่า “เสน” โดยมีความเชื่อกันว่าจะต้องให้โนราใหญ่หรือพ่อโนราเป็นคนตัดหรือเหยียบเสนออกไปจึงทำให้เสนนั้นหายได้) วิธีการคือ พ่อโนราจะใช้พระขรรค์ประกอบพิธีกรรมการตัดเสนรวมทั้งใช้การบริกรรมคาถาตัดเสน ในการประกอบพิธีกรรมทั้งหมดทางด้านการแสดงโนราพ่อโนราจะไม่ใช้มัดหวายมาเข้าร่วมพิธีกรรม แต่จะใช้มัดหวายเป็นอุปกรณ์ประกอบการแสดงทำบทกับนายพรานเท่านั้น

ภาพที่ 9 พ่อโนรากำลังทำพิธีกรรมตัดเสนให้กับลูกหลานโนราโดยใช้พระขรรค์

และการบริกรรมคาถาเป็นตัวตัดเสน

ที่มา: อานนท์ หวานเพ็ชร, 2562

จากการศึกษาเรื่องอุปกรณ์ของการแสดงของพ่อโนราแขกทั้งการจากการสังเกตการณ์แสดง และการสัมภาษณ์ผู้ให้ข้อมูล ผู้วิจัยพบว่าอุปกรณ์การแสดงของโนราแขกมีลักษณะเฉพาะและมีความสำคัญต่อการแสดงโนราแขก อุปกรณ์ที่มีความสำคัญต่อการแสดงได้แก่ 1) มัดหวาย ซึ่งเป็นอุปกรณ์การแสดงของพ่อโนรา โดยจะใช้แสดงเฉพาะการทำบทรหว่างพ่อโนราและนายพรานเท่านั้น 2) พระขรรค์ เป็นอุปกรณ์การแสดงที่ใช้สำหรับประกอบพิธีกรรมในโรงโนรา ซึ่งแต่ละครั้งพ่อโนราจะต้องบริกรรมคาถาในการใช้อุปกรณ์ จึงไม่นิยมนำมาใช้แสดงเรื่องราวกับนายพรานแต่จะใช้เหน็บเพื่อเป็นอาวุธประจำกายของพ่อโนราตลอดการแสดง

นอกจากอุปกรณ์การแสดงของพ่อโนราแขกแล้วในการทำบทร่วมกับนายพราน ผู้วิจัยยังพบว่า มีอุปกรณ์การแสดงชนิดหนึ่งของนายพรานที่มีความสำคัญและเป็นเอกลักษณ์ของการแสดงโนราแขกคือ “มีดครก” ซึ่งจะปรากฏให้เห็นในขั้นตอนของนายพรานที่ทำบทร่วมกับพ่อโนรา มีดครกจะปรากฏให้เห็นเฉพาะในการแสดงโนราแขกและการแสดงของมะโย่งเท่านั้น ไม่ปรากฏในการแสดงโนราทั่วไปทางภาคใต้ ส่วนนายพรานของการแสดงโนราแขกก็สวมหน้ากากพรานหรือภาษาชาวบ้านท้องถิ่นเรียกว่า หน้าพราน เช่นเดียวการแสดงโนราทางภาคใต้ทั่วไป มีรายละเอียดที่สำคัญดังต่อไปนี้

1. **มีดครก** ภาษามลายูเรียกว่า เปร์ค เป็นอุปกรณ์การแสดงประจำตัวของนายพราน ทำจากไม้ขนุน หรือ ไม้หนูน ที่มีความเบาเป็นพิเศษ ลักษณะคล้ายกับมีดหรือ (พร้า) ที่หัวหรือด้ามจับจะแกะสลักทำเป็นรูปหัวคน ตกแต่งทาสีเพื่อให้เกิดความสวยงาม ในทำนองเดียวกับประพจน์ เรื่องณรงค์ ได้อธิบายว่า “มีดครกหรือ แป-ระ (เปร์ค) เป็นมีดที่มีปลายเรียวแหลมทั้งแบบที่ไม่มีลูกหมากหรือไม่มีลูกหมาก มีดครกโบราณจะได้รับการออกแบบด้ามเป็นรูปเดียวกันเกือบทั้งหมด คือ โค้งงอนและกลมมน คล้ายกับมีดถั่วหรือมีดมะม่วงหิมพานต์ทำให้ด้ามรูปแบบนี้เรียกว่า แบบหัวครก หรือ มีดครก” (ประพจน์ เรื่องณรงค์, 2531: 208) มีดครกของโนราแขกจะมี 2 แบบ ดังรูป และมีความยาวประมาณ 25-35 เซนติเมตร ปลายมีดผ่าครึ่งเพื่อให้ใส่เทียนได้ใช้สำหรับในการทำพิธีกรรม

ภาพที่ 10 มีดครก

ที่มา: อานนท์ หวานเพ็ชร, 2562

2. หน้าพราน หรือ หัวพราน ภาษามลายูเรียกว่า ตอเปง เป็นหน้ากากสำหรับผู้แสดงตัวตลก นิยมทำด้วยไม้พุต ไม้รัก ไม้ยอ โดยเอาเป็นเคล็ดว่า ทำให้พุตเก่ง พุดตลก มีคนรัก มีคนยอ ไม้เหล่านี้นำมาแกะเป็นรูปหน้าคน นิยมทาสีแดงจมูกยาวหรือไมยวาก็ได้ นิยมทำแก้มป่อง ไม่มีคางและฟันล่าง มีแต่ฟันบน ฟันเหลี่ยมด้วยโลหะสีเงินหรือสีทอง ใช้ผ้าหรือขนสัตว์ทำเป็นผมนิยมทำผมสีขาว สำหรับหน้าพรานของโนราแขก จังหวัดนราธิวาส จะมีอยู่ 2 แบบ คือแบบจมูกสั้นและแบบจมูกยาวดังภาพประกอบที่ 6 เมื่อถึงเวลาแสดงจะสามารถใช้ได้ทั้งสองแบบตามความพึงพอใจของผู้แสดง

ภาพที่ 11 หน้าพราน

ที่มา: อานนท์ หวานเพชร, 2562

จากการสังเกตการแสดงโนราแขกพบว่า ลักษณะการใช้มีดครกของนายพรานไม่มีข้อกำหนดที่ชัดเจนแล้วแต่ความถนัดหรือความพึงพอใจของผู้แสดงเป็นตัวนายพราน ส่วนใหญ่จากที่ผู้วิจัยสังเกตการณ์แสดงนั้น ตัวนายพรานจะใช้มีดครกหนีบตรงรักแร้ โดยจะใช้มีดครกจี๊สะเอวหรือใช้หยอกล้อกับพ่อโนรา เมื่อพ่อโนราตกใจหรือมีอาการสะดุ้งก็จะเงี้ยวหัววายแสดงท่าท่าจะตี หรือ ตีตามส่วนต่าง ๆ ร่างกายของนายพราน เพื่อให้เกิดความสนุกสนานขณะแสดงนั่นเอง ส่วนการแต่งกายของนายพรานในการแสดงโนราแขกนั้นจะไม่มีข้อกำหนดในการแต่งกาย ส่วนใหญ่จะแต่งกายอะไรก็ได้เพื่อความสะดวกรวดเร็ว บางครั้งแต่งกายแบบคนธรรมดาทั่วไป จะสวมหน้าพรานหรือไม่สวมก็ได้ แต่ถ้าเป็นการแสดงโนราแขกเพื่อประกอบพิธีกรรม พรานจะแต่งตัวตามขนบธรรมเนียมคือ จะนุ่งผ้าโสร่ง ไม่สวมเสื้อ สวมหน้ากากนายพรานและถืออาวุธประจำตัวคือมีดครก

ภาพที่ 12 การแต่งกายของนายพราน (แบบที่ 1)

ที่มา : อานนท์ หวานเพชร , 2562

ภาพที่ 13 การแต่งกายของนายพราน (แบบที่ 2)

ที่มา : ธรรมนิธย์ นิคมรัตน์ , 2544

ในการใช้อาวุธของพ่อโนราในการรำรำกระบวนการทำทกับนายพรานนั้น จากการสังเกตการแสดงผู้วิจัยพบว่าจะมีท่าเฉพาะในการแสดงอารมณ์ต่าง ๆ ของพ่อโนรากับตัวนายพราน คือ ท่าตีมัดหวายโดยลักษณะของการตีนั้นจะมีรูปแบบที่น่าสนใจคือ

1. การเงื้อมัดหวายจะตีตัวนายพราน
2. การตีมัดหวายลงบนหน้าขาของตนเอง พร้อมกับการกระเทีบเท้า
3. การตีมัดหวายลงบนลำตัวของนายพราน

ลักษณะการใช้ท่ารำแสดงอารมณ์ดังกล่าวจะเป็นไปตามรูปแบบเฉพาะของทางคณะ ดังนี้

ลักษณะที่ 1 คือการเงื้อมัดหวายจะตีตัวนายพราน ลักษณะนี้เมื่อพ่อโนราร้องบทกลอนจบลงในขณะที่กำลังเจรจากันสนุก ตัวนายพรานจะใช้มัดตกรกจีสะเอวของพ่อโนราทำให้พ่อโนราเกิดอารมณ์โกรธจึงพยายามจะให้มัดหวายตีตัวนายพราน ในขณะเดียวกันตัวนายพรานก็จะเดินหลบหนีพ่อโนราไปยังมุมเวทีอีกด้านหนึ่ง พ่อโนราจึงเงื้อมัดหวายขึ้นมาจะตีตัวนายพรานแต่ยังไม่ได้

ลักษณะที่ 2 คือ การตีมัดหวายลงบนหน้าขาของตนเอง พร้อมกับการกระเทีบเท้า ลักษณะนี้จะปรากฏอยู่ในช่วงพ่อโนรากำลังร้องบทกลอนซึ่งภาษาที่ใช้ในช่วงนี้เป็นภาษามลายูท้องถิ่นทั้งหมด เมื่อพ่อโนราร้องบทกลอนจบลงตัวนายพรานจะเข้ามาขัดขวางการร้องบท หรือการเจรจาแทรกมุขตลกขบขันต่าง ๆ หรืออีกลักษณะหนึ่งคือ ขณะที่เจรจากันนายพรานจะเจรจาในลักษณะหยอกล้อพ่อโนราทำให้พ่อโนราแสดงอารมณ์ไม่พอใจ จึงใช้มัดหวายตีลงบนหน้าขาของตนเอง จากนั้นใช้เท้าอีกข้างหนึ่งหรือข้างเดียวกันกระเทีบลงบนพื้น เมื่อนายพรานเห็นลักษณะเช่นนั้นจึงเดินหนีไปก้ลัวจะโดนตีด้วยอาการหัวเราะ

ลักษณะที่ 3 คือ การตีมัดหวายลงบนตัวของนายพราน ลักษณะนี้เป็นส่วนใหญ่แล้วจะใช้ในการเจรจากันระหว่างนายพรานและพ่อโนราหลังจากพ่อโนราร้องบทกลอนจบลง จากนั้นเมื่อพ่อโนราเห็น

ว่านายพรานหยอกล้อพ่อโนรา่มากเกินไปจึงใช้มัดหวายตีลงบนตัวนายพราน หรือบางครั้งเมื่อตัวนายพรานหันหลังให้พ่อโนรา เมื่อตัวนายพรานโดนมัดหวายของพ่อโนราตีลงบนไหล่ หรือส่วนใดส่วนหนึ่งของร่างกาย ตัวนายพรานก็จะกระโดดพร้อมส่งเสียงร้องไปยังมุมใดมุมหนึ่งของเวที ทำให้การแสดงในช่วงการทำบทกับพ่อนายพรานจะสนุกสนานสอดแทรกด้วยมุขตลกขบขันและการหยอกล้อกันระหว่างพ่อโนราและตัวนายพราน

อภิปรายผล

จากการศึกษาเรื่องอาวุธของพ่อโนราแขก ผู้วิจัยพบว่าอาวุธของพ่อโนราแขกจะประกอบไปด้วย 2 อย่างคือ พระขรรค์ และมัดหวาย ซึ่งอาวุธทั้งสองอย่างนี้เป็นอาวุธประจำกายของพ่อโนราเท่านั้นและมีวิธีการใช้อย่างมีระบบตามแบบแผนของการแสดงโนราแขก จากการศึกษาพบว่าอาวุธชนิดที่ 1 คือพระขรรค์ พระขรรค์ของพ่อโนราแขกจะมี 2 แบบ แบบที่ 1 จะมีปลายสีแดงด้ามจับเป็นสีเขียวซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับพระขรรค์ทั่วไปที่ใช้ในการแสดงโนราทางภาคใต้ แบบที่ 2 ปลายด้ามเป็นสีส้มด้ามจับและสลักเป็นลวดลายต่าง ๆ มีห้อยระย้าประดับด้วยพู่ขนาดเล็กสีแดงสด ลักษณะการใช้พระขรรค์ของพ่อโนราจะปรากฏให้เห็นเฉพาะในส่วนของการประกอบพิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นภายในโรงโนราได้แก่ ขั้นตอนการเบิกโรง ขั้นตอนการทำน้ำมนต์ การเหยียบเสน และการแก้บน อาวุธชนิดที่ 2 คือมัดหวาย มัดหวายของพ่อโนราแขกจะมีลักษณะเหมือนกับมัดหวายที่ใช้ในการแสดงของมะโย่งในเขตพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้โดยนำเส้นหวายประมาณ 4-5 เส้น จากนั้นนำมางอพับกึ่งกลางแล้วมัดรวมด้วยเชือกสีขาวตรงส่วนที่งอเป็นด้ามจับ มัดหวายเป็นอาวุธประจำกายของพ่อโนรา ปรากฏให้เห็นเฉพาะการรำทำบทระหว่างพ่อโนราและนายพราน โดยมีลักษณะกระบวนการใช้งานสามารถจำแนกได้เป็น 3 คือ 1) การเงื้อมัดหวายจะตีตัวนายพราน 2) การตีมัดหวายลงบนหน้าขาของตนเอง พร้อมกับการกระเทีบเท้า 3) การตีมัดหวายลงบนลำตัวของนายพราน ทั้ง 3 กระบวนการการใช้มัดหวายนี้จะเป็นการจะหยอกล้อระหว่างพ่อโนราและตัวนายพราน อาวุธของพ่อโนราของการแสดงโนราแขกนั้นเป็นการปรับเปลี่ยนด้านอุปกรณ์การแสดง จากการที่ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่สังเกตการแสดงนั้น การใช้พระขรรค์ของพ่อโนราจะปรากฏอยู่ในการแสดงเรื่องด้วยเช่นกันกล่าวคือ ขณะที่จะตัดเหมยนั้นพ่อโนราจะต้องแสดงบทบาทเป็นพระมหากษัตริย์หรือพระยาในวรรณกรรมนิทานพื้นบ้านโดยจะนำพระขรรค์มาเหน็บไว้ตรงสะเอวข้างใดข้างหนึ่ง เมื่อได้รับบทบาทนั้นแล้วจะมีอำนาจมีลักษณะการใช้งานของพระขรรค์และมัดหวายจะมีลักษณะที่เหมือนกันคือ เมื่อถึงช่วงการรำทำบทกับนายพรานพ่อโนราจะถือมัดหวายไว้ที่มือข้างใดข้างหนึ่ง ซึ่งการใช้มัดหวายนี้สอดคล้องกับการใช้มัดหวายของตัวมะโย่งที่ใช้ร่วมแสดงกับตัวนายพรานในการแสดงของมะโย่งอีกด้วย ดังนั้นด้ามมัดหวายนี้พ่อโนราได้ปรับเปลี่ยนใช้กับการแสดงของตน จากข้อความข้างต้นสอดคล้องกับนักวิชาการกล่าวไว้ว่า

“การแสดงของโนราแขกจะสอดแทรกเข้ามา มีการปรับตัวรับเอาแนวคิดและรูปแบบการเล่นของชนกลุ่มอื่นเข้ามาประสมประสาน แต่ท้องถิ่นที่รับมาก็ได้ปรับให้เข้ากับสภาพสังคมและวัฒนธรรมของท้องถิ่นตนเอง จนในที่สุดเกิดการละเล่นชนิดใหม่จะมีลักษณะเฉพาะถิ่นของตน แต่การปรับเปลี่ยนการเล่นพื้นบ้านมักจะปรับเปลี่ยนในส่วนปลีกย่อยบางอย่างเท่านั้น ส่วนใหญ่จะยังคงรักษารูปแบบหลักเอาไว้”

(พรศักดิ์ พรหมแก้ว, 2540: 73)

จากข้อความที่นักวิชาการที่ได้กล่าวมาแล้วนั้นยังมีความสัมพันธ์ช่วยให้วัฒนธรรมของชาวไทยพุทธและชาวไทยมุสลิมในพื้นที่ที่มีความสัมพันธ์ที่ดีฉันญาติพี่น้องไม่สามารถแยกส่วนใดส่วนหนึ่งออกจากกันได้ นอกจากนั้นแล้วยังเป็นเครื่องนันทนาการของชาวบ้านในพื้นที่เขตสามจังหวัดชายแดนภาคใต้อีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

บทความฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการหยิบยกนำเสนอเรื่องที่น่าสนใจของการแสดงโนราแขกในเขตพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ซึ่งปัจจุบันกำลังจะลดความนิยมลงไปทุกขณะ การเขียนบทความฉบับนี้จึงเป็นแนวทางในการอนุรักษ์ศิลปะการแสดงโนราอีกชนิดหนึ่งไว้ในรูปแบบของลายลักษณ์อักษร เอกสารทางวิชาการ อีกทั้งอาจเป็นบทความอีกฉบับหนึ่งจุดประกายความคิดให้แก่ผู้ที่สนใจจะศึกษาเรื่องการแสดงโนราแขกในหัวข้ออื่น ๆ และเป็นเอกสารทางวิชาการอีกส่วนหนึ่งในการโนราของไทยไว้

รายการอ้างอิง

ศรีน มณีโชติ. “โนราแขก” ใน *สารานุกรมวัฒนธรรมไทยภาคใต้ เล่มที่ 8*. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้ง, 2542.

เจษฎา เนตรพลับ และวีรชาติ เปรมานนท์. “นาฏศิลป์พื้นเมืองมลายูปาตานี.” *วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*, 27(2), (1-13), 2559.

ณัฐพงษ์ บุญยพรหม. *โนราแขกบาเจาะ การละเล่นพุทธ-มุสลิม*. ฐานข้อมูลข่าวจังหวัดชายแดนใต้, 2560.

ธรรมนิธย์ นิคมรัตน์. *โนราตัวอ่อน*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต ศิลปะการแสดง, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2543.

_____. *โนราแขก : การปรับเปลี่ยนการแสดงเพื่อวัฒนธรรมชุมชน*. [รูปภาพ] สำนักศิลปะและวัฒนธรรม สถาบันราชภัฏสงขลา, 2544.

ประพนธ์ เรืองณรงค์. *เรื่องเล่าจากชาวใต้ ชุดที่ 2*. กรุงเทพฯ: มิตรสยาม, 2531.

พรศักดิ์ พรหมแก้ว. โนรา: การเปลี่ยนแปลงปรับตัวและพลังสร้างสรรค์ในการดำรงอยู่ของ
คตินาฏยลักษณ์แห่งภาคใต้. กรุงเทพฯ: สถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยทักษิณ, 2540.
อนันต์ วัฒนานิก. “จากมะโย่ง-เมนอรอ-ถึงชาตรี”. รุสมีแล 9, 2529.
อิม หน่อแก้ว. ศิลปินโนราแขกคณะฟ่องพี่น้อง จังหวัดนราธิวาส (พ่อโนรา). สัมภาษณ์. พฤษภาคม.
2562.